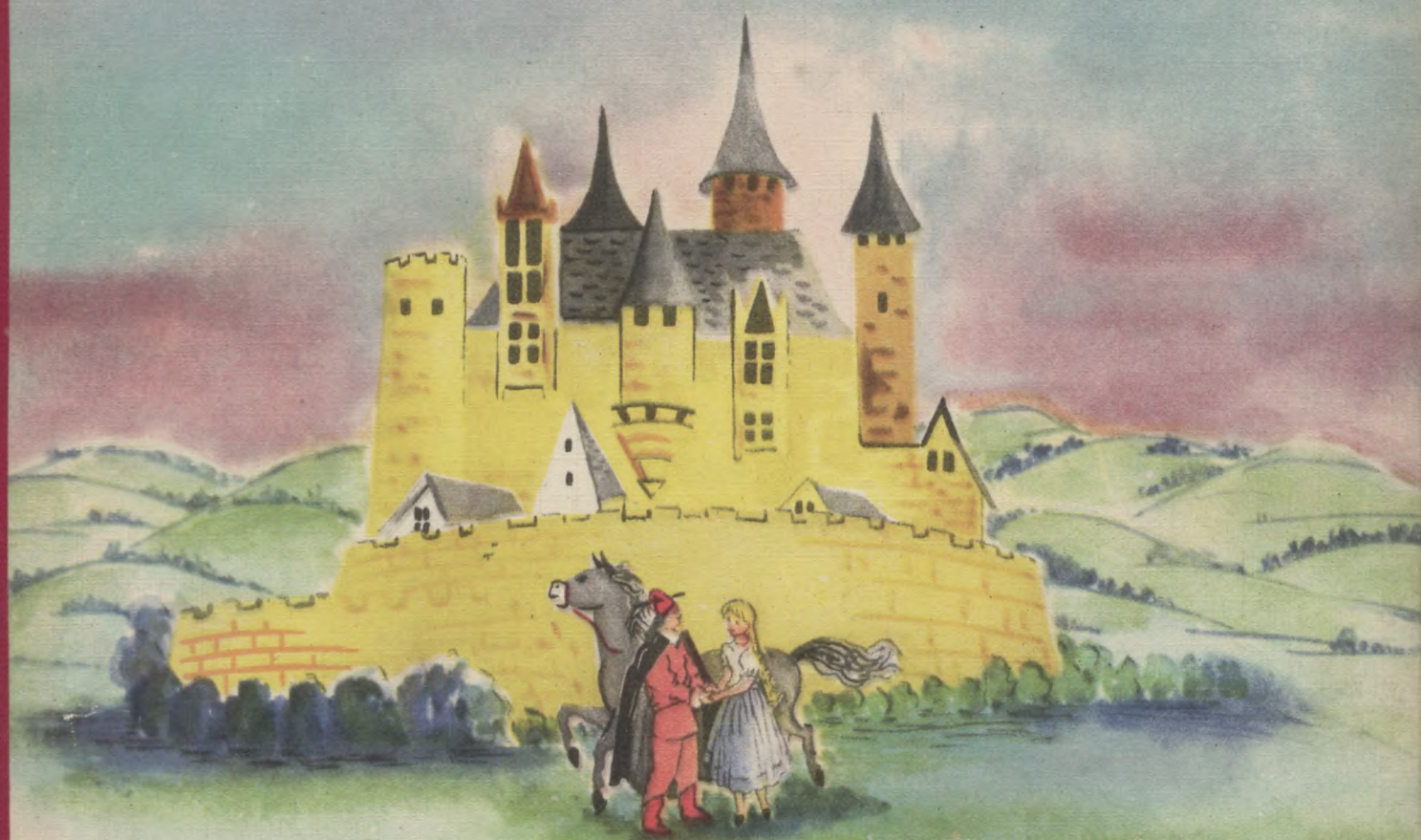

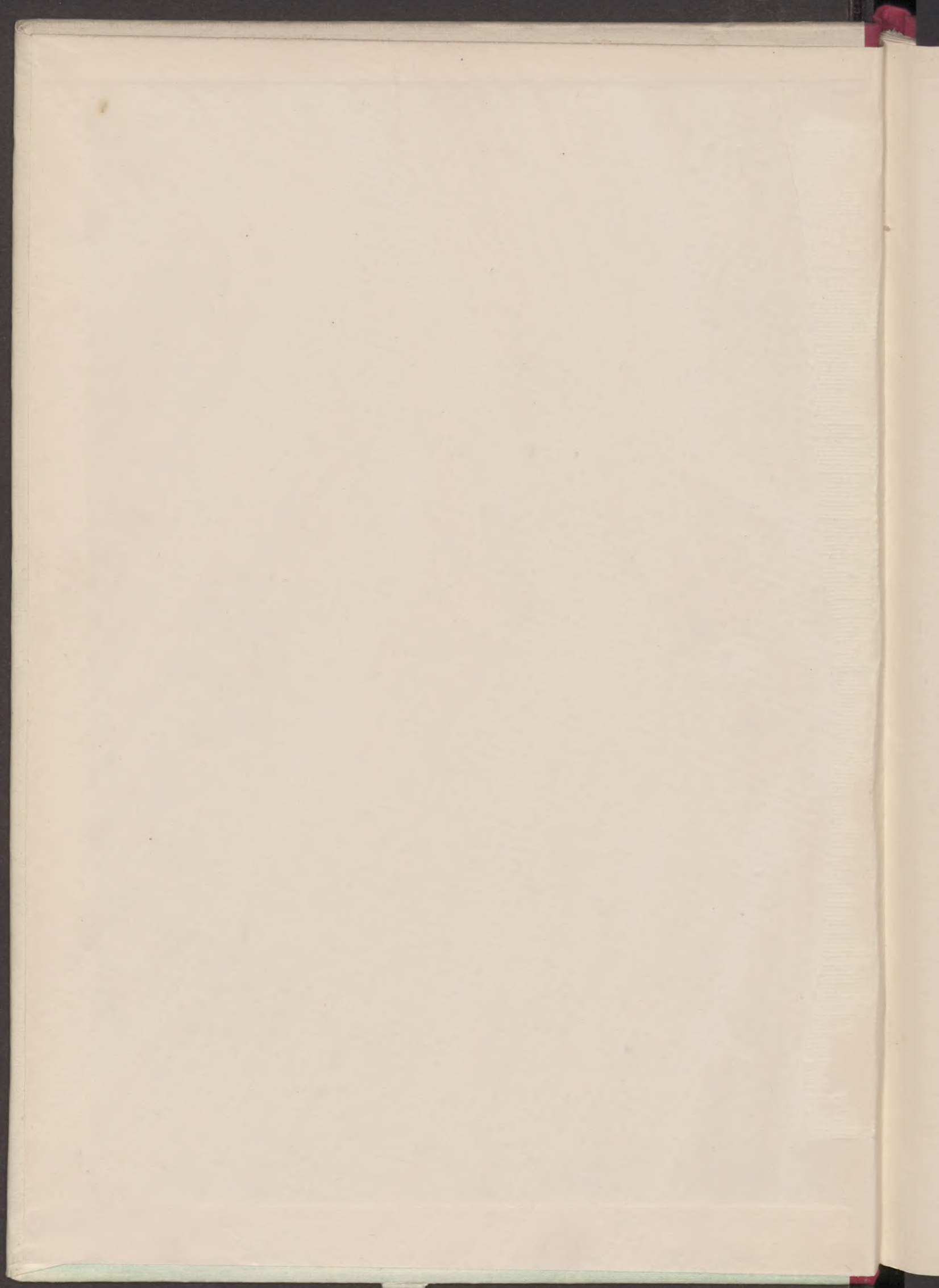
MC
10698

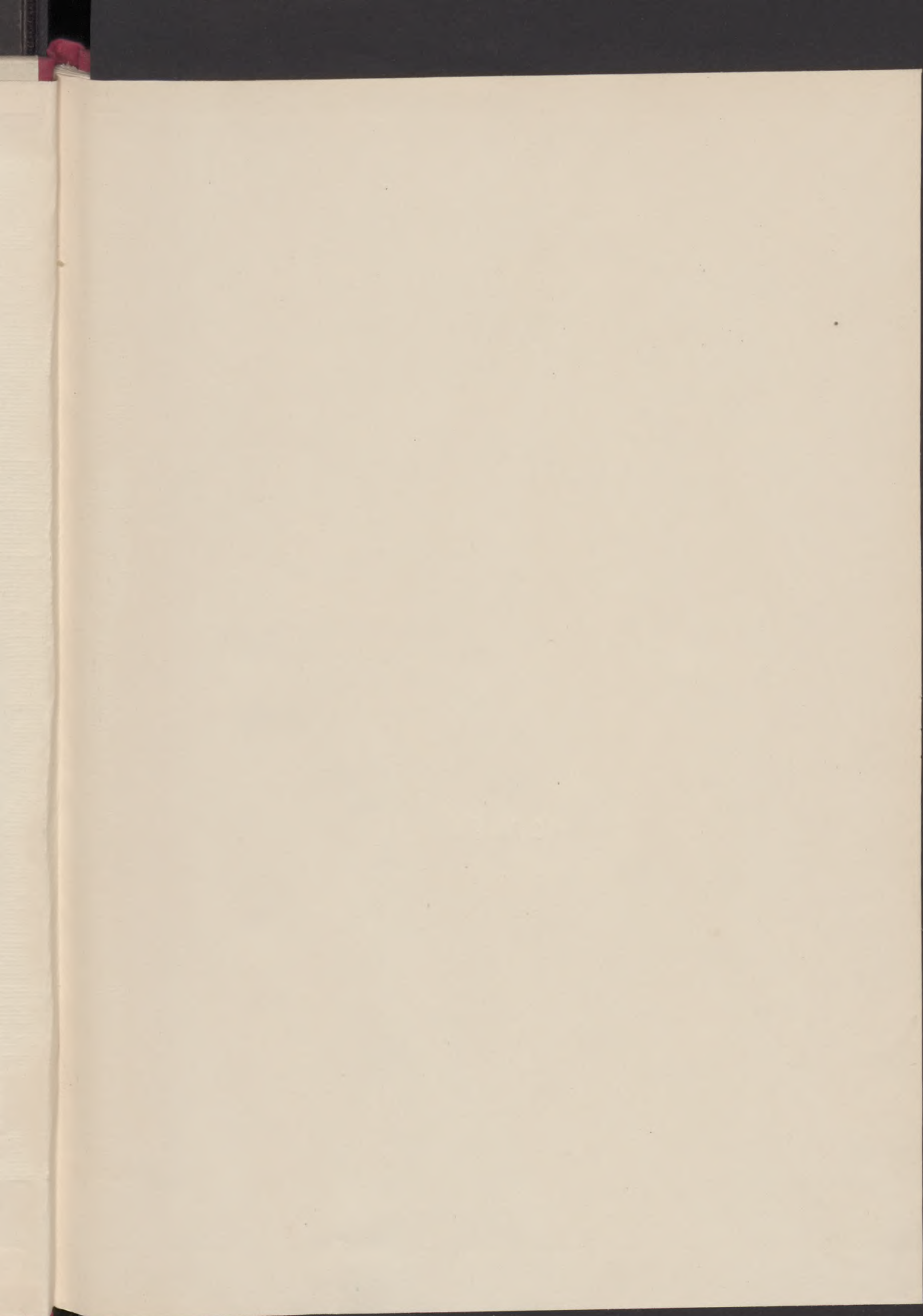
ARANY JÁNOS
RÓZSA ÉS IBOLYA

IFJÚSÁGI KÖNYVKIADÓ

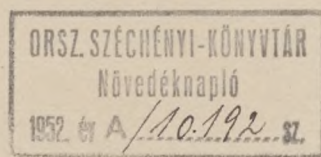

MC 10.698

ARANY JÁNOS
RÓZSA ÉS IBOLYA

SZÁNTÓ PIROSKA RAJZAIVAL

IFJÚSÁGI KÖNYVKIADÓ

I.

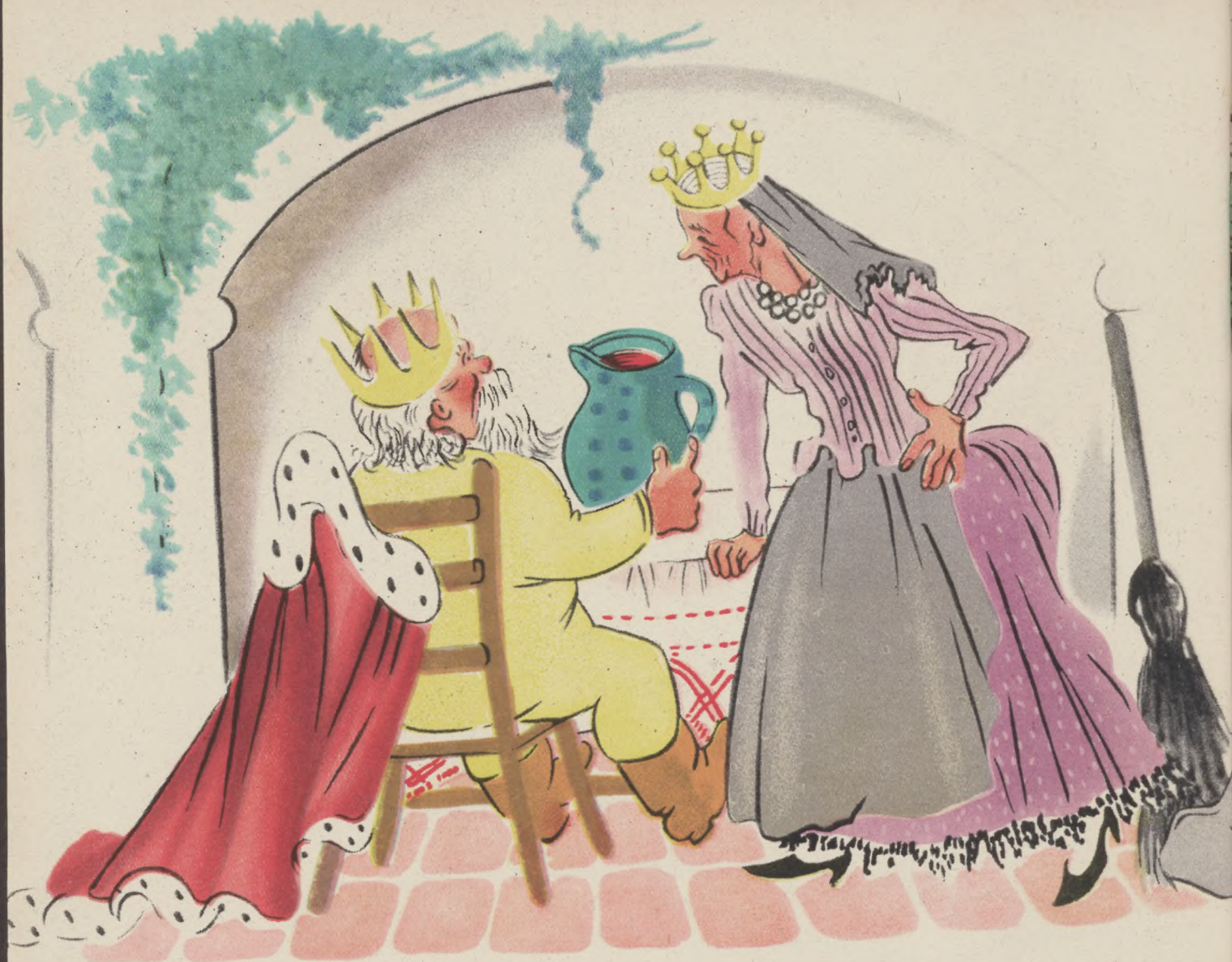
Egyszer hol volt, hol nem — régecskén lehetett,
S az óperenciás tengeren túl esett, —
Volt egy öreg király a tündér világba',
S egy vén felesége, a vasorrú bába.

Házoknál temérdek kincs hevert rakáson,
Csűrben, kamarában, pincében, padláson:
Sok darab gyémántba, mint egy száraz lófej,
Szolga és szolgáló csakúgy bukdosott fel.

De a mi legdrágább gyémánt vala nálok,
Az nem volt egyéb, mint szép eladó lányok:
Apjának édes, de anyjának mostoha
Gyermeke, a tündér hajadon, *Ibolya*.

Mint a kis ibolya, mely nő bokor alján,
Szemérmetes arcát fű közé takarván:
Úgy virult rejtekben, — nem jártak a lányhoz,
Fúvó szél is alig fért az ablakához.

De mint ibolyácska, hiába nem látni,
Messze bírja kedves illatát bocsátni:
Úgy futott szép híre tündér Ibolyának:
Kézére királyok, hercegek vágyának.

Megirigylé tőle álnok mostohája;
Beméne urához, s így beszélt hozzája:
»Apjok! ugy-e bizony, hogy már ide s tova
Eladó leány lesz ez a kis Ibolya?«

Dümmögött, s fejével vágott a vén ember:
»Hej biz' — úgymond — felnő a leány, mint kender!
Ő ugyan szűkében nincsen a kérőnek:
Tudj' a szösz, melyiket is fogadjam vőnek.«

Erre szólt az asszony: »Hátha, lelkem, hátha
Még ma minden kérőt szépen elbocsátna:
Hogy a mi leányunk nem olyan kivető;
Maga jöjjön érte az igaz szerető.

»Maga jöjjön érte, s nagyra vesse fejét
Ha Ibolyát kéri, a fiatal cseléd:
Három nehéz munka lesz nyakába mérve,
Ha kidúl belőle, halál az ő bére!«

Ráhagyá az apjok, mert úgy volt kaptva,
Mivel a vasorrú ötet úgy kapatta. —
Királyfiak jöttek, nagy hatalmasságok;
De fogukat mind ott hagyá ő nagyságok.

Végre egy királyfi, kinek neve *Rózsa*,
Eltekinte arra, csak látogatóba;
Ismerős volt apja az öreg királlyal,
Mert egy arany erdőn makkoltak a nyájjal.

Hm! ha tudta volna a vasorrú bába,
Mi forog *Rózsának* az esze ágába'...
De jó hogy most egyszer rövidebb az esze,
Nem lett volna másképp belőle szép mese.

II.

Rózsa nem úgy kezdte hozzá, mint a többi.
»Minek ezt, gondolta, az orrukra kötni?
Hiszen egyik öreg se lesz feleségem,
Nem kívánja őket semminémű részem.«

Alig győzte várni, hogy jöjjön az este;
Jött az egyszer aztán, mert az éj kergette;
A király, mint tegnap, jót öblinte torkán,
Szentgellér' hegyén járt a másik boszorkány.

Rózsa sem rest, kapja, fordul egyet, térül:
Leold egy nagy létrát a ház tetejéről,
A lány ablakához oda támasztotta,
Ablak karikáját halkán kopogtatta.

Hej, megrettent volna most a kis Ibolya,
De a tündérek nem ijednek meg soha;
Oda ment, kinyitá ablaka fiókját,
S alig pillantá meg, megszerette Rózsát.

Rózsa pedig tüstént a szívéhez kapott,
Attól félt kiugrik, noha csak mulatott,
Táncolt, örömében verte a bordáit,
Mint betyár a csárda folyó gerendáit.

Hallgattak, pedig hej be könnyű lett volna
Szóhoz jutni! — Végre megszólamlott Rózsa:
»Ibolyám, gyer hozzánk; bizony meg nem bánod:
Szedek a kertünkben neked szép virágot.«

Mond Ibolya: »Minek olyan messze menni?
Van a mi kertünkben: ott is lehet szedni.«
Akkor hallgatott, még ezt a szót is bánta:
Pedig vágyott lelke Rózsa virágjára.

Felelt neki Rózsa: »No, megnyugszom ebben:
Van egy szép virágszál a ti kertetekben,
— Otthon a miénkben csak annak nincs párja —:
A kerek világnak legszebb Ibolyája!«

Azzal kis kacsóját bal kezébe fogta,
Sokszor a jobbikkal végig simította,
S nézett a szemébe, soká, mintha benne
Bitangul behajtott szíveket keresne.

Es a nagy kék szemek, mintha orgazdának
Erzenék magokat, el-elfordulának.
Rózsa faggatódzott: »Ugy-e, haragszol rám?«
Ibolya susogta: »Miért haragunnám!«

»No hát adj egy csókot, kérlek barátsággal.«
»Igen — mond a lány, — de csak üvegen által...«
Ugy ám! egyet-kettőt ablakon keresztül,
De majd száz- meg százat amúgy mindenestül.

III.

Telt az éj azonban, és feljött a kis hold,
Rózsa Ibolyához akkor ekképen szólt:
»Ibolyám, szerelmem, szívem legelője!
Egyet mondanék én, kettő lesz belőle.

»Embertől soha én még meg nem ijedtem:
De tátossal víni nincs egy szikra kedvem.
Azt mondják, a nyílnak tenyerét kitartja,
Hozzá vág az ember, s elolvad a kardja.

»Tudom, ha megkérlek, oly nehéz dolgot ad
Az a sütni való boszorkány mostohád!
Igy veszének el sok hercegek, királyok,
Intésemre szolgál szomorú példájok.

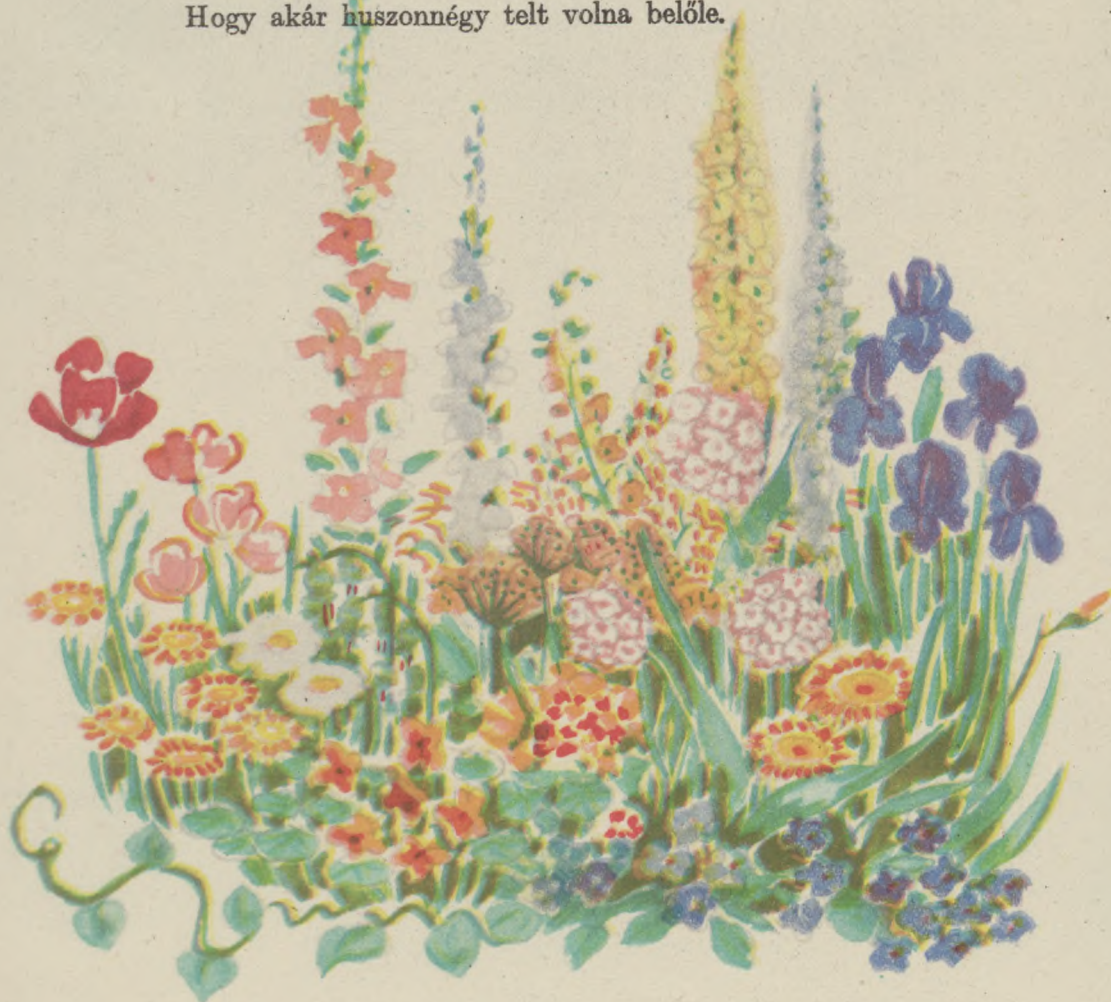

»Jöszte hát, virágom, ibolya, tulipán!
Arany zabot eszik Szellő jó paripám,
De egyék majd otthon: jer, nyeregbe veszlek,
Apád birodalmán reggelig túlteszlek.«

Válaszolt Ibolya: »Szívem szép szerelme!
Szöknöm éjnek éjén válna szégyenemre.
Eredj, kérj apámtól; minek elcsüggedni?
Igaz szerelemnek nincsen nehéz semmi!«

»Igaz szerelemnek nincs lehetlen semmi!«
Monda Rózsa bátran — »eb fog elcsüggedni:
Holnapi nap, mely már neveztetik mának,
Megkérlek apádtól, életem párjának.«

Igy felelt, és nézte milyen az ég alja:
Látta, hogy már szépen szökéllik hajnalra;
Ada egy csókot a lányynak, elmenőre,
Hogy akár huszonnégy telt volna belőle.

IV.

A király megértvén mibe' fárad Rózsa,
Nagyon megsajnálta, s ilyenténkép szóla:
»Jaj fiam, fogadj szót: e dologrul tégy le;
Ugy jársz mint a többi; mit érsz aztán véle!«

Rózsa nem felelt rá, csak megrázta fejét,
Azzal mutatá ki, hogy nem kell a beszéd.
Kapott a vasorrú ezen, a rossz pára,
S kiszabá a munkát jövő éjszakára:

»Látod azt az erdőt? fáját mind levágod,
Eke-taligának, szekérnek csinálod,
Felszántod, beveted földjét gabonával:
S tisztelkedel holnap búza-kalácsával.«

Rózsa csak nevette; gondolá, kötődnek;
Később tudta meg, hogy hej dehogy kötődtek!
Ejfélig a dolgot mindenkép fontolta:
Akkor Ibolyához ment, s elpanaszolta.

Csak mosolygott a lány: »Hát egyéb baj nincsen?
Fekügy' le, alugyál, Rózsa édes kincsem;
Sohse búsulj: mire feltetszik a hajnal,
Kisül a kalács is, gyúrva tejjel, vajjal.«

Azonképen történt. Rózsa, mihelyt látott,
Vitte cintányéron a fehér kalácsot.
Kinéz a vasorrú, nem hisz a szemének:
Az erdő sehol sincs! megöli a méreg.

Parancsolá mostan: »Azt a nagy hegyet, ni!
Sziklástul, kövestül el kell egyengetni,
Szőlővel berakni, sőt borából reggel
Kóstolót is hozni, egy vagy két üveggel.«

Akkor éjjel Rózsa — azaz hogy helyette
A tündér leányzó ezt is elkövette.
No, ez eddig jól van; de van egy még hátra:
S már ott maga kell ám a legény a gátra.

»Három vad paripa lángot fú, tüzet hány:
Ha megűli Rózsa, úgy övé lesz a lány;
De ha meg nem bírja ülni és nyargalni,
Kegyetlen halállal kell neki meghalni!«

A fiú e dolgon újra elbusúla:
Nincs Istentől a ló, ki a lángot fúja,
Most Ibolya sem tud segítségül lenni.
Elment hozzá még is, mintegy búcsut-venni.

Biztatá a kedves: »Ne légy olyan gyarló,
Lovagot, ki bátor, nem gyaláz meg a ló;
Nesze egy sarkantyu, kösd fel a bokádra,
S pattanj rájuk úgy, mint önnön paripádra.

»Édes apám lészen az első paripa:
Ezt nagyon ne zaklasd, nem övé a hiba;
De a mostohámat, ki középső lészen,
Sarkantyúzd, zabolázd, ugrasd meg keményen.

»Harmadik paripát könnyű eltalálnod:
Jó lelkedre bízom, hogy' kell vele bánnod,«
Végezte mosolygva; Rózsa elértette,
A leány tanácsát pontosan követte.

Vagy hármát került az első paripával,
Mint törött tojással, bánt öreg ipával;
De a másodikat, bezzeg jól elnyúzta:
Ugratta, ütötte, vérig sarkantyúzta.

Hogy leszállott róla, üstökébe ragadt,
S úgy megráncigálta, hogy kezébe szakadt.
Akkor a fejéhez vágta vas kantárát:
Igy fizette vissza jó'karatja árát.

Végre szép-kímélve ült a harmadikra,
Es annyit se bántá, mint egy morzsa-szikra;
Nem soká leszállott, szolgálni körülte:
Selyem kendőjével szépen megtörülte.

V.

Reggel a banyának feldagadt a képe
S mindenütt meglátszott a lovaglás kéke;
Jaj, ha szegény Rózsát új veszélybe ejti!
Farka vágását a kígyó sem felejtí.

Rózsa eljött, kérni a menyasszony ágyat;
»Nos, tiéd Ibolya; ennyi volt a vágyad« —
Szólt a vén boszorkány — »de egy fél tapot se'
Viszed innen a lyányt, fiú, engem ucsce!«

Rózsa fejét falba így sem igen verte,
De a lány sejté, hogy kutya van a kertbe:
»Jaj, szerelmem Rózsám, szökni kell a háztól:
Sohasem maradsz meg álnok mostohámtól!«

Felelt a legény: »De hogy-mikép szökhessünk:
Ha kiált nevünkről, ki felel helyettünk?«
(Mert, hogy ne felejtsem, mindig kiáltoza
A mellék szobából, hogy: Rózsa! Ibolya!)

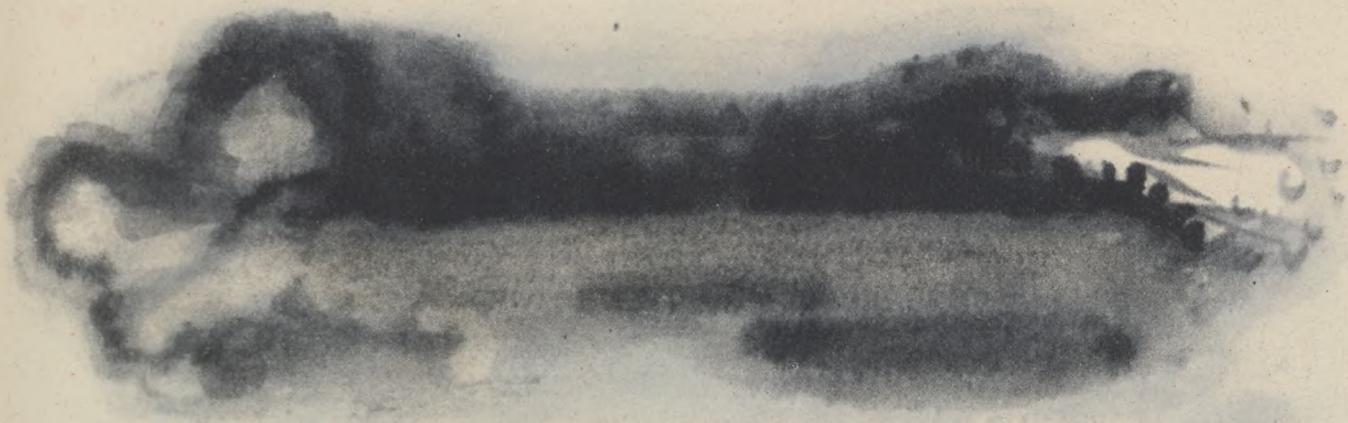
»Aztán meg, ha én most paripámér' mennék,
Nappal, a cselédek könnyen észrevennék.«
»Kell is az! — mond a lány — itt ez a szűr, vedd rád:
Ha apám anyám nem — benne más meg nem lát.«

Monda, és tűt vont ki piros kendőjéből,
Piros vért eresztett kisujja hegyéből.
Három csöppet ejtett asztal szögletére;
Rózsa is; sötétebb volt a Rózsa vére.

Akkor elillantak. Benn meg a mostoha
Csak kiált: »Ott vagytok, Rózsa, hé, Ibolya?«
És a három-három csep vér az asztalon:
»Itt vagyunk!« — felelte vékonyan, vastagon.

Végre, hogy felszáradt, a vér elhallgatott,
Látja is a vén tűz a nyitott ablakot:
Nosza mindjárt tudja, s küldi az öreget:
Hozza, föld alól is, a szökevényeket.

Ezalatt jól elmént Rózsa Ibolyával,
Nem sokat törődtek már a vén banyával,
Egyszer mond Ibolya: »Nézz hátra, úgy tartom,
Jön apám utánunk: lángol a jobb arcom.«

Rózsa hátra tekint, de nem lát egyebet,
Csak egy sárkányforma fekete fölleget.
»Jaj, apám, apám az, a leányka mondá,
Majd elér; megállj csak: hogy' tegyük bolonddá?

»Igen: én itt egy nagy szél vetéssé válok,
Belőled meg egy vén aratót csinállok,
Majd felelj, ha kérdi: ezt s ezt nem sejtetted?
Igen, még mikor ezt a vetést vetetted.«

Elsült a hazugság, a király elhitte,
Asszonyának a hírt azonképen vitte.
Felcsattan a sátán: »Jaj, világ bolondja!
Hiszen Ibolya meg Rózsa volt az« mondja.

Szidta mint a bokrot. A királyi száj, szem
Elmeredt, s mentségül ennyit monda: »Há'jszen!...«
Vissza küldék nyomon, és hogy szabadúlhat,
Ugy örül szegény, hogy elfogná a nyúlat.

Es mint szénahordó a szénás szekérre,
Felhasalt egy felleg puha tetejére;
Nézett jobbra balra: de vetést nem látott,
Csak egy folyóvizet, meg egy rónaságot.

Kidúlt-bedúlt malmot a folyón találta,
Őszöreg molnárja a zsilipen állta,
Sóhajtott a vízre, hogy elhagyta árkát,
S kőhajításnyiról csúfolá a bárkát.

Kérdi a molnártól: »Hallja-e kend, földi:
Egy legényt s leányt nem látott erre jőni?«
»Uhüm! mikor ezt a rossz malmot csináltam«,
— Felel a vén molnár — »azóta se' láttam.«

A király e hírrel megint visszatére.
Most szállt még az áldás csőstül a fejére!
Minek el nem mondta a vasorrú bába!
Megraká s belökte a kályha zugába.

Akkor maga úti készülethez látott,
Szénvonót kerese, pemetét, lapátot;
Farkat és két szárnyat kötözött belőle:
Még a vén király is visszaborzad tőle.

VI.

Már nem messze volt a Tündérföld határa,
Látszott hol fehérlik egy kopasz határfa:
Hát megint elkezdi a lány lassú hanggal:
»Jaj! most vén anyám jó: ég a fülem, a bal.

»Most nekem itt legjobb kerek tóvá lennem,
Te pedig úszkáló kacsa lészesz bennem;
Majd lerakja szárnyát és begázol érted:
Akkor csald a mélyre, s bukjál vízbe, érted?

Víz alatt kiúszol az innenső szélre,
Ulj fel a lapátra, meg a peremére,
Mondjad aztán: »hipp! hopp!« vagy: »egy, kettő, három!
Most mindjár' legyek túl a tündér határon.«

Alig mondhatá el, ott terem a sátán,
A kacsát meglátja szép kerek tó hátán.
»Ismerlek« motyogta »jó madár! de várj csak!
Beh ragyog a tollad! mingyárt megcibállak.«

Azzal övig gázolt érte a kis tóba.
Lebukott fenékre, s partra úszott Rózsa,
S míg napa motozkál, kézzel úgy, mint lábbal,
Már el is repült a pemete- s lapáttal.

Füstöt vet a tó is; fel a füstből pedig
Arany karimájú felhő kerekedik,
S eltűn kedveséhez játszi szellőn úszván;
Utána vén anyja átka zúg a pusztán:

»Orcátlan szökött lyány, fogjon meg az átkom:
Felejtsen el Rózsád! ez a kívánságom;
Ha elválík tőled bármi kis távolra,
Felejtsen el, mintha sohse' látott volna!»

Mennyi ocsmány szitkot, átkot monda rája,
Még ezen felül is, álnok mostohája!
Istent is káromló, ördögös szavakat, —
Vétek volna könyvbe leírni azokat.

S a mint átkozódva szágulda előre,
Hát csak egy jég felhő gombolyul belőle!
Elpaskolta kilenc helységnek határát;
A szegény paraszt nép sirathatta kárát.

Akkor a szélvészek összevesztek rajta,
Egy foszlányt belőle mindenki szakajta,
Hogy megosztzkodtak, szerteszét futának:
Igy lett csúnya vége a gaz mostohának.

VII.

Ez alatt az ifjú, s tündér Ibolyája,
Olyan messze járt, hogy!... Szép idő lett rája.
Egyszer Rózsa fölnez: »Lelkem, arra jég van,
Hallga hogy zúg! sok kárt tesz az a szomszédban.«

Ráhagyá Ibolya, nem tudván az árva,
Hogy anyjának zúg ott iszonyatos átka,
Mostohának ugyan átka kicsit tenne:
Jaj de az apjának is van része benne!

Végre eljutottak Rózsa városához:
Kert alatt Ibolya így szólt galambjához:
»Szívem szép szerelme! hát itthon vagyunk már?
Mondanék egyet, ha meg nem haragunnál:

»Hogy menjek apádhoz, jó leány létemre,
Mint csavargó személy, csúfra, szégyen szemre?
Bizony megmondaná: nincs ennek orcája;
Máskülönb lyány lesz az én fiam mátkája!

»Jobb, ha itt maradok, s a hogy illik, várok.
Az alatt én ködből palotát csinállok;
Te siess apádhoz és kövesd meg szépen:
Azután, ha kellek, jőjj násznéppel értem.«

»Jó, maradj — mond Rózsa — érted jövők estig,
Palotát vagy várat, építs ami tetszik;
Nem erőltetek, mert bölcsen megismérem,
Hogy leányban nincs szebb, mint a szűz szemérem.«

Indult. Ibolya meg csak lesé csak várta,
Hogy majd visszanéz, de nem tekintte hátra,
Hanem elment, és mint a tavalyi hóru,
Ugy *elfeledkezett* szegény leányzóru.

VIII.

Kapu előtt üle az apja Rózsának,
Mellette a lócán urak is valának:
Törvényt tettek ottan, mert a város népe
Szabadon járt ki s be a király elébe.

Hogy meglátta Rózsát, monda: »Holnap jertek
Már ti, fiaim, kik a juhon pereltek;
Este is lesz mindjárt, dolgom is van mára:
Vagy béküljetek ki, jobb lesz, éjszakára.«

Mikor eloszlottak a bajos emberek,
Kérdi a fiától: »Hol jártál te, gyerek?«
»Hol jártam? ... hát...« De most elpirult a képe,
Mert, hol járt, igazán nem jutott eszébe.

Mondja az apja: »No, majd ha meghallod amit
mondani akarok, nem csavarogsz annyit:
Elvettük neked a cseh király leányát,
Hét falut kapsz vele, s három arany bárányt.«

Rózsa egyet rántott a vállán, s mosolyga:
»Ha megházasodtam, ez a kelmed dolga.«
S a Maros kutyával játszott, mely azalatt
Nyíva, farkcsóválva elébe kiszaladt.

»Jól van, mond az apja, úgy dologhoz látunk.
Már kiadták a lányt, még ma jegyet váltunk.«
Jegyet is váltottak, s azután egy héttel
Mentek is a lányért szép uras násznéppel.

Sí-rí a menyasszony, cseh király szép lyánya,
Hajtja halvány képét az anyja vállára;
Sürgetik erősen; csak zokog, hogy: »Nem még!
Ó, bár nyugodalmas koporsómba mennék!«

Igy sóhajtoz, mert haj! egy idegen vőért
Elszakaszták tőle régi szeretőjét.
Most az öreg vőfély monda: »Húgom asszony!
Nincs halott a háznál, akit úgy sirasson.«

Megfogá a karját, s kivezette csínján.
Künt pajkos legények tréfáltak a kínján;
Ujjongatva vitték, víg magyar tánc pergett,
Minden örült, csak a menyasszony kesergett.

IX.

Másfelől Ibolya kesereg búvában,
Maga lett az árnyék a fényes szobában,
Gyászos szíve lelke, gyászos a ruhája,
Mint hulló falevél, sápad szép orcája.

Tudta, hogy mi történt: híre futott annak;
Tudta, hogy elmentek, menyasszonyért vannak;
Tudta, hogy a szíve megreped ha látja,
Rózsa új hitvesét látni mégis vágya.

Már jönnek. Kicsődül egész város népe,
Apraja örege, a násznép elébe.
Ibolya egy koldust ablakához intett:
»Öreg, én boldoggá teszem, úgymond, kendet;

»Kendet és a többit, csak majd kiáltozzák,
Mikor a menyasszonyt kapum előtt hozzák:
»Ne felejtkezzenek, urak, a szegényről,
Mint elfeledkezett Rózsa kedveséről!«

A vén magyar koldús még jobban levonta
Süvegét fülére, s félre nézve, monda:
»Nincs nálam szokásban kérni, kiabálni,
Csak bemenni s bent az ajtóféltre állni.«

Hallá e beszédet három cigány gyermek:
»Majd ordítózunk mi, bízza ránk kigyelmed,
Hogy a szó se' hallik; hanem aztán mit ád?«
Felelt Ibolya: »No, ezt a szép palotát.«

Mint bukfencező nyúl hentereg futtában,
Tüskés ördögszekér nyargal a pusztában:
Ment a három fickó cigánykerekezve
A násznép elé, mert nem vala már messze.

Szintúgy a nép előtt vissza karikáztak,
S a kastélyhoz érve szörnyen kiabáltak:
»Ne felejtkessenek a szegény Lázárral,
Mint elfelejtkezett Rózsa Ibolyáru!

Rózsa feltekintett, és vissza eszméle
Tündér Ibolyának szép virág nevére,
Feltekintett s látta nyitott ablakában,
Megismerte kincsét a gyászos ruhában.

Se kérdett, se hallott — a szobába terme:
 »Jer, öleljelek fel, szívem hű szerelme!«
 Monda, s átszorítá a leányt, hogy fájna,
 Ha esze ilyenkor a fájdalomon járna.

Elbámult a násznép: »Hogy lesz már, a kőbe!
Kettő a menyasszony: mi lesz már belőle?«
Hát csak elővágat egyik lovas legény:
»No hisz' az egyiknek gazdája leszek én!«

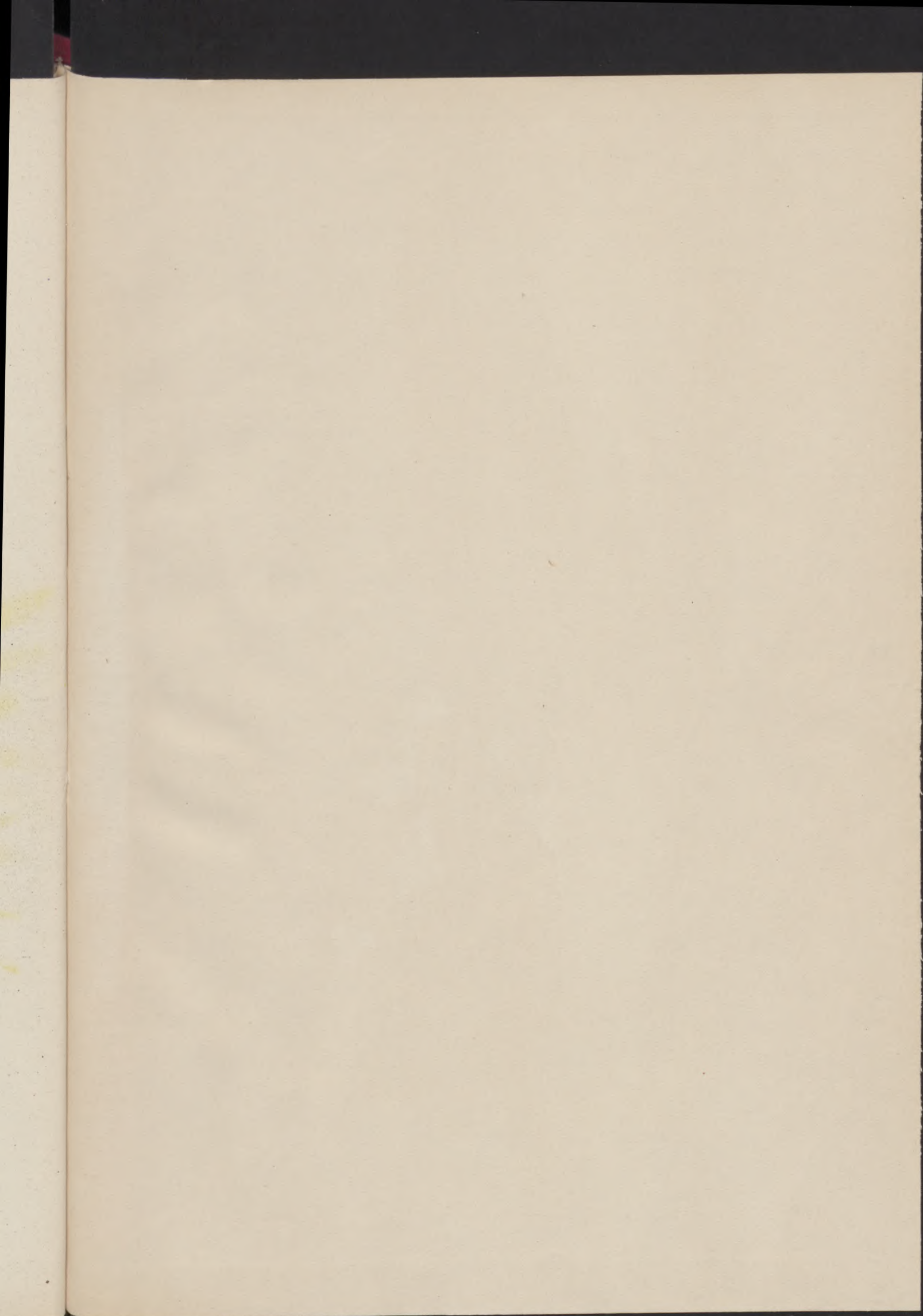

S felkapá nyeregbe a cseh király lányát,
Aki megösmerte benne hű mátkáját;
Elvivé a pej ló a leányt s királyfit,
Meg sem állott velük nagy Lengyelországig.

Rózsa meg' elvitte szép Ibolyát haza.
A kastély a három rajkónak marada:
Lefeküdtek benne, de hamar felfáztak,
Szegény purdék, mert a puszta gyepen háltak.

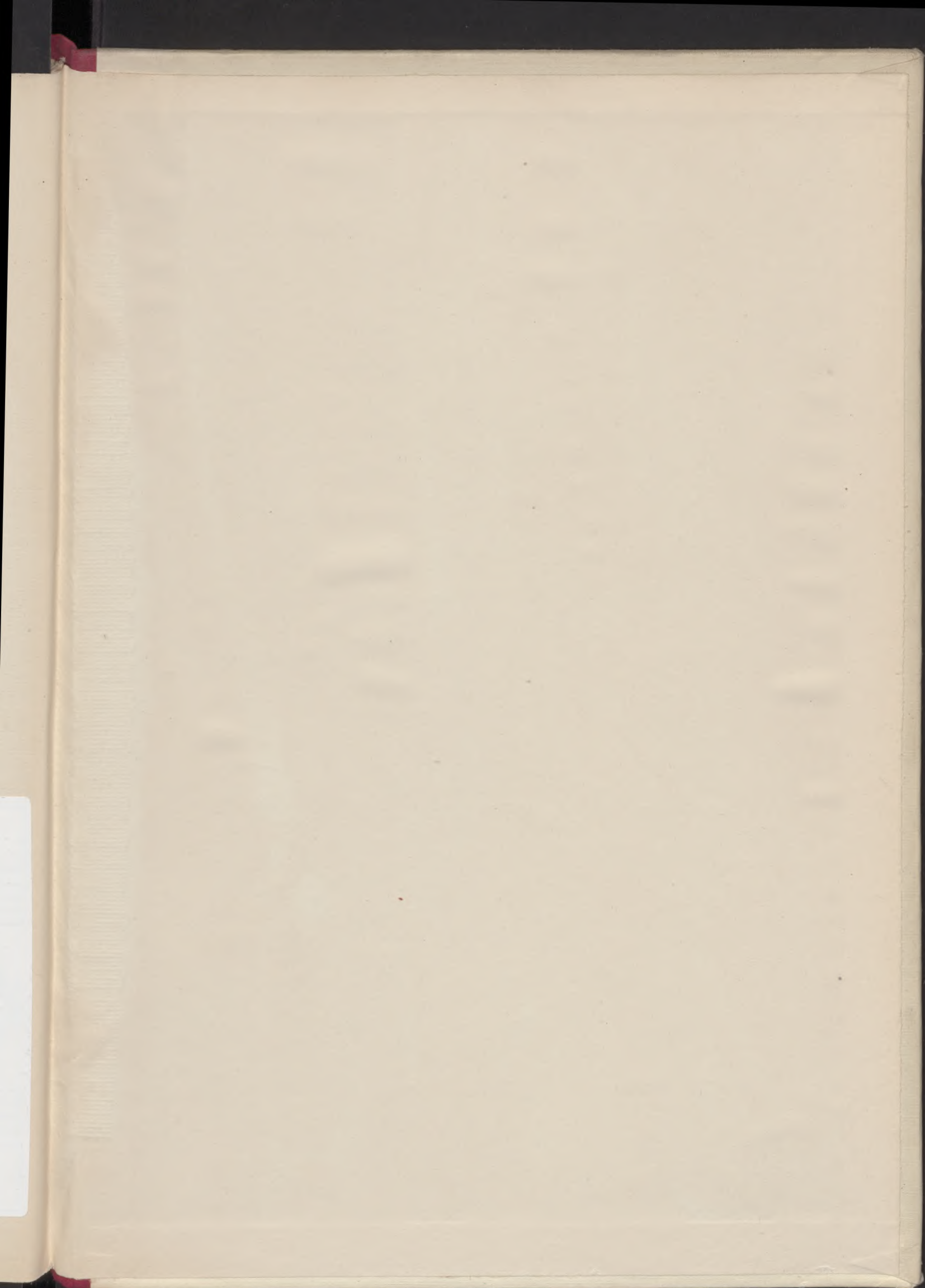

MEGJELENT 15 000 PÉLDÁNYBAN

FELELŐS KIADÓ AZ IFJÚSÁGI KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA
FELELŐS SZERKESZTŐ: KORMOS ISTVÁN. MŰSZAKI FELELŐS: GORTVAI TIVADAR
1-5113104. ATHENAEUM (F. V. SOPRONI BÉLA)
BUDAPEST, 1952